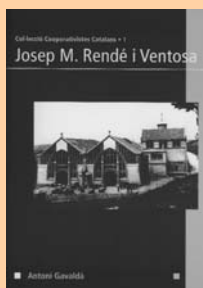
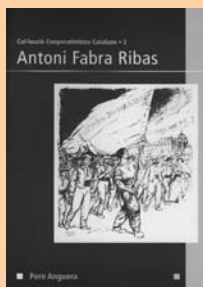

(RESSENYES)

Antoni GAVALDÀ
Josep M. Rendé i Ventosa
Valls: Fundació Roca i Galès & Cossetània Edicions, núm. 1, 2005, 78 p., 9,30 €

Pere ANGUERA
Antoni Fabra Ribas
Valls: Fundació Roca i Galès & Cossetània Edicions, núm. 2, 2005, 78 p., 9,30 €

Col·lecció Cooperativistes Catalans

La Fundació Roca i Galès, promotora de la col·lecció de cooperativistes catalans que dirigeix l'historiador vallenc Antoni Gavallda, es proposa respondre a tres reptes: conèixer les persones que han forjat el cooperativisme català en les seves múltiples varietats al llarg dels segles XIX i XX; percebre com els cooperativistes incidiren en el seu àmbit socioeconòmic, i «destriar els valors que impregnaren la seva particular donació en un àmbit comunitari». Pere Gabriel ha reflexionat sobre les causes del fracàs històric del socialisme a Catalunya fins a la Guerra Civil enfront del predomini de les posicions anarcosindicalistes i sosté que, en un context de feblesa, la influència dels dirigents és determinant. D'aquí que, per conèixer el moviment de base múltiple (partit-sindicat-cooperativa), la iniciativa de la Fundació Roca i Galès en encetar la col·lecció constitueixi una notícia excel·lent. Ben segur que en un futur altres llibres abastaran Roca i Galès, dirigent cooperativista de tradició republicana democràtica, i també republicans federals com Gusart o Viñas Renom, radicals com Eladi Gardó i Salas Anton o els que militaren, poc o molt, en el socialisme, com Pérez Baró i Empar Martí, entre molts altres.

El model del mutualisme i el cooperativisme s'articulà sobre una base republicana, tot i l'existència d'un potent socialisme, reformista i liberal. L'aposta de l'obrerisme militant va ser per la "base múltiple" i la independència i autonomia dels sindicats respecte als partits. Es tractava d'assumir el socialisme mutualista i cooperativista de tradició republicana i demòcrata que, a Barcelona, tenia un gran ressò amb les campanyes del lerrouxisme, i a Europa comptava amb realitzacions com la construcció d'edificis cooperatius. Així, per enfortir el sindicalisme, per fer tangible la propaganda de la unió obrera i l'autoorganització, calia ampliar les funcions i els serveis dels sindicats en complementarietat amb l'acció reivindicativa. Per això es propugnava que al costat del sindicat calia instaurar serveis mutuels (assistència mèdica, ajuts per accidents, pensions) i cooperatius (especialment de consum) en coincidència amb la tasca d'educació.

El reusenc Antoni Fabra Ribas (Reus 1879 - Cambrils 1958) fou, com documenta Pere Anguera, un dels pocs socialistes espanyols que van intervenir en el socialisme europeu. Després d'estudiar Lletres i Dret a la Universitat de Barcelona, va marxar a l'estranger i va exercir d'educador en escoles d'idiomes de diverses ciutats. Vinculat al grup de Jaurès, fou col·laborador de *L'Humanité*. Retornà a Barcelona i va tenir un gran protagonisme en el moviment de la Solidaritat Obrera. Fabra defensava la vaga general contra la guerra; d'aquí que en la crida dels reservistes el 1909 encapçalés el comitè de vaga. S'exilià a París després de la Setmana Tràgica, fins al 1918. Fabra Ribas destacà en la Federació Socialista catalana, a partir del nucli reusenc, i participà activament en el debat polític a l'entorn del catalanisme popular i l'autonomia organitzativa del PSOE en *La Justícia Social* i *El Socialista*. En aquest període defensà, sense èxit, la fusió en una única organització de les cooperatives, el sindicat i el partit. Passà a guanyar-se la vida a l'Institut de Reformes Socials i va pretendre instrumentalitzar la seva col·laboració amb la dictadura de Primo de Rivera, amb l'objectiu d'obrir un model sindical d'incidència en el moviment obrer des de la centralitat de l'Estat. Entre el 1923 i el 1936 va treballar al Ministeri de Treball i destacà per la tasca de ratificació de nombroses convencions de l'Organització Internacional del Treball, a la qual pertanyia. S'exilià a Colòmbia i Veneçuela, països on va dur a terme una intensa activitat cooperativista. En retornar a Cambrils, el 1949, ingressà a la Cooperativa de Teixidors a Mà de Barcelona i alhora establí una estreta vinculació

amb la Unió de Cooperatives de Reus. Fou crític amb la legislació de cooperatives de 1942, que en lloc de potenciar-les les estrangulava perquè les supeditava als sindicats. El llibre es complementa amb la reproducció de *La cooperación al día, hechos e ideas* (1935), on trobem «l'embrió de l'abundosa obra de publicista que dugué a terme a partir de 1940 a l'exili americà», com sosté Anguera, sota la convicció de l'existència de tres sectors en la societat contemporània: «el privat, basat en l'egoisme; l'estat, basat en la persuasió, i el cooperatiu, el millor perquè es basa en l'altruisme».

Josep M Rendé i Ventosa (l'Espluga de Francolí, 1876 - Cabra del Camp, 1925) fou un propietari agrícola catalanista i impulsor del moviment cooperativista agrari que va prendre forma en caixes rurals, sindicats agrícoles i cellers. Rendé, segons l'aportació d'Antoni Gavalrà, formulà la proposta d'articulació dels sindicats en federacions agrícoles, amb l'objectiu de conferir-los autoritat en l'elaboració i la comercialització dels productes. Autor de quatre llibres i articulista de temes agraris, va saber plasmar magistralment la psicologia dels pagesos. Fou nomenat director del Servei d'Acció Social Agrària de la Mancomunitat de Catalunya, on desenvolupà una tasca intensa per afavorir la creació o consolidació de sindicats agrícoles enmig d'una activitat de consultor i guia del moviment agrari. Propugnava la constitució de sindicats agrícoles, caixes rurals, cellers, molins d'oli, lleteres, farineres, destil·leries i altres iniciatives, a partir de la redacció de projectes i reglaments i de l'assessorament per dur la comptabilitat cooperativa. Conscient que la pagesia descuidava la comercialització de la producció agrària, insistí fins esgargamellar-se en «associació, federació, confederació... o la mort». Rendé mostrava la seva perplexitat, en la seva condició de propietari, davant l'arrel bicèfala de la cooperació pagesa catalana i la politització de la societat, que duria a la polarització social agrària en el primer terç de segle XX, com han estudiat el mateix Gavalrà i Andreu Mayayo.

L'autor sosté que «els seus articles, en conjunt, van ser llegits a bastament perquè tocaven la fibra del pagès, posaven al descobert la peculiaritat que tenien i perquè s'hi endevinava un substrat de coneixença de les interioritats, que només podia adquirir una persona de sensibilitat fina, sorgida de la terra i amb un camp d'acció múltiple i divers». Així, el 1923 publicà «Organització i guiatge de sindicats agrícoles», on «s'hi veu un Rendé, home de conviccions, amb un gruix de reflexions i de lectures a l'esquena, que li permeten configurar una obra que sintetitza de forma perfecta el que havia explicat als pagesos de Catalunya a través de fòrums de reunions, assemblees, actes de propaganda i premsa».

En una necrològica, Francesc Cambó, el polític que l'havia introduït a les files del seu partit, afirmà que «amb un Rendé en cada comarca la pagesia catalana deixaria d'esser rutinària i aniria a totes les coordinacions que la moderna vida agrària imposa. I allavors, Catalunya tindria una estructura política i social tan forta que podria resistir tots els trasbalsos i totes les crisis». Després del pas per la política, la carrera professional de Rendé es va veure truncada per l'adveniment de la dictadura de Primo de Rivera. Tanmateix, era un home optimista, convençut que «el pagès sent ànsies de redempció mitjançant el seu propi esforç». Més endavant, el franquisme cooperatiu n'instrumentalitza la figura.

Rendé i Ventosa i Fabra Ribas pertanyen a la mateixa generació. Ambdós foren divulgadors infatigables i convinents propagandistes del cooperativisme, si bé les opcions ideològiques eren diferents. En les dues biografies, amb el bon saber fer d'historiadors com Anguera i Gavalrà, se superen les expectatives. És per això que esperem poder aprendre i alhora gaudir amb els propers lliuraments de la col·lecció de cooperativistes.

Montserrat Duch

Universitat Rovira i Virgili